

ANALIZA BILANSA

Dodatak „Narodnom Blagostanju“

BROJ 23

BEOGRAD, 6 JУНИ 1936.

GODINA VIII

Povećan broj

Sadržaj:

»Putnik«, društvo za saobraćaj putnika i turista u Kraljevini Jugoslaviji
Savez nabavljачkih zadruga državnih službenika, Beograd
Новосадска фабрика кабела д. д., Нови Сад
„Монтаника“ д. д. у Загребу
Дунавска банка, Beograd

»PUTNIK«, DRUŠTVO ZA SAOBRAĆAJ PUTNIKA I TURISTA U KRALJEVINI JUGOSLAVIJI

Unapređenje turizma sve više prelazi okvir unutrašnje privredne politike čiji je cilj da postavljanjem izvesnih minimalnih zahteva i kontrolom upravnih vlasti obezbedi putnicima udobnost i higijenski uređaj prevoznih sredstava, hotela, banjskih uređaja itd. Merkantilistički talas u trgovinskoj politici poslednjih pet godina prouzrokovao je jače interesovanje države za problem turizma, u vezi sa bilansom plaćanja. Pored trgovinskih sporazuma u poslednjim godinama sve češći su i turistički sporazumi koji prvenstveno regulišu platni promet u vezi sa turističkim prometom. Našu politiku turizma vodi Otsek za turizam Ministarstva trgovine i industrije. Ali najvažniji praktični rad na unapređenju turizma je domena Putnika. Tako su u 1935 g. uz stručnu saradnju društva zaključeni turistički sporazumi sa Austrijom i Mađarskom, a produženi oni sa Poljskom i Čehoslovačkom. U javnopravnom sektoru rada na unapređenju turizma Putnik je uzeo vidnog učešća, a u interesu našeg turizma treba želeći da mu ta uloga ostane i ubuduće. Godišnji izveštaj Putnika, prikazujući verno rad društva, pretstavlja i pouzdan izvor za proučavanje kretanja našeg turizma u prošloj godini. Broj turista porastao je sa 946 hilj. u 1934 god. na nešto preko 1 milion u 1935 god. i iznosi skoro dvaput više nego u 1932 god. (512 hilj.) a znatno nadmašuje broj od 884 hilj. iz 1933 god. Broj jugoslovenskih turista je u 1935 god. porastao za 56 hilj. (8%), a onaj stranih za 7 hilj. (3%). U prošlogodišnjoj analizi imali smo prilike konstatovati baš obrnuto, naime da je broj stranih turista u jačoj meri porastao nego onaj domaćih. Uzrok ovogodišnjem razvitku je izostanak velikog broja austrijskih i mađarskih turista zbog deviznih ograničenja, koja su u slučaju Austrije povremeno imala oblik turističkog rata. Porast broja turista u zemlji pak, nesumnjivo je posledica izvesnog privrednog poboljšanja, a sa druge strane izgleda da je veliki broj onih koji su ranije putovali u inostrane banje prešao na domaće, usled vrlo efikasne propagande Putnika.

Zaključeni turistički sporazumi sa Čehoslovačkom i Poljskom povoljno su delovali na naš turizam; broj čehoslovačkih porastao je sa 59 hilj. na 67 hilj. za 8 hilj., a iz Poljske sa 8 hilj. na 11 hilj., za 3 hilj. Porastao je broj i nemačkih turista sa 25 hilj. na 28 hilj. Novo zaključeni platni sporazum, čiju smo suštinu prikazali u br. 16, verovatno će još povećati broj posetilaca iz Nemačke. Srazmerno brojnom povećanju turista za poslednje tri godine, povećava se stalno i prinos od posete turista, kako nam pokazuje sledeća tablica

Godina	Prinos od jug. turista	Prinos od stranih turista u milionima dinara	Ukupno
1930	277	328,3	605,3
1931	279,5	251,5	530,8
1932	276,3	216,6	492,9
1933	427,5	273,6	701,1
1934	502	309,1	811,1
1935	510	317	872,1

I najpovoljniji turistički sporazumi su samo mrtvo slovo na hartiji, ako se ne oživljuju propagandom naših najvažnijih turističkih krajeva. Putnik je zato najveći deo svojih prihoda upotrebio za propagandu. U 1935 god. društvo je izdalo za propagandu 4 mil. din. prema 2,7 mil., 2 mil. i 1 mil. u prethodnim godinama. Iz ovog izlazi da se propagandistički rad udvostručio prema 1933, a učetvorostručio prema 1932 godini. Od 1924 do 1935 god. na propagandu je izdato 16,4 mil. din. Sav ovaj iznos nabavio je sam Putnik svojim komercijalnim radom; država iz budžetskih sredstava nije dala ništa. Ali izgleda, i nagli skok izdataka je najbolji dokaz za to, da ubuduće ta sredstva neće biti dovoljna. Konjunktura turizma se u ovoj godini nešto pogoršala usled poskupljenja životnih namirnica i povišenja putničkih tarifa, Putnikov zadatak biće da pojačanjem propagande ove nepovoljne elemente svede na najnižu meru. Za to su potrebna nova sredstva; i njihovo obezbeđenje biće najvažniji, ali i najteži zadatak u tekućoj godini.

Kao i ranijih godina, težište propagandističkog rada bilo je i ove u izdavanju turističke literature svake vrste i plakata. Tiraž propagandnog materijala povećao se sa 57 hilj. komada u 1932 god. na 146 hilj. u 1933 god., 654 hilj. 1934 god. i 713 hilj. u 1935 god. Fotografiska propaganda je u 1935 god. pojačana za 50%. Broj fotografija iznosio je 16 hilj. kom. prema 9,4 hilj., a povećanih slika 3,5 hilj. prema 1,2 hilj. Slike su izradene u vlastitom fotografiskom laboratorijumu Putnika. U saradnji sa »Jugoslovenskim prosvetnim filmom« i »Jugoslovenskim privrednim filmom« izrađeno je 2000 metara propagandnog filma i 500 metara novih kopija. Predavanja, organizovanja turističkih paviljona na stranim izložbama i novinska propaganda bila su, osim toga, glavna sredstva kojim se Putnik služio i kojima će se, po svoj prilici, služiti i ubuduće.

Komercijalni rad društva sastoji se iz: prodaje vozničkih karata, bankarskog i deviznog poslovanja, prodaje turističke literature, železničke reklame i organizovanja društvenih i paušalnih putovanja. Promet putničkim kartama bio je skoro

isti kao u prošloj godini 121,2 mil. din. prema 121,9 miliona. Prodaja voznih karata je opala sa 92 mil. na 90 mil. i to u zemlji sa 53 mil. na 47 mil. (10%), dok je u inostranstvu porasla sa 39 mil. na 43 mil. (8,7%). Putnik u svom izveštaju ove pojave sasvim opravdano objašnjava time što su u prošloj godini tarife snižene za 28%, i što je, pored toga data i povlastica za besplatan povratak svima posetiocima naših primorskih, planinskih i banjskih mesta. Putnik je mišljenja da se s obzirom na te činjenice prodaja karata u stvari povećala za 30%. Porasla je i prodaja stranih železničkih karata sa 26,8 mil. na 27,5 mil. u 1935 god. (2,5%). Prodaja ostalih putničkih karata kretala se ovako: parobrodskih 1,6 mil. din. u 1935 god. prema 1,7 mil. u 1934, manje za 6%; avionskih 253 hilj. prema 230 hilj., više za 10%; autobuskih 848 hilj. prema 219 hilj., više za 28,6% i spavaćih mesta 476 hilj. prema 545 hilj., manje za 12%.

Od komercijalnih jedinica je Otesek za turističku literaturu u tesnoj vezi sa propagandističkim radom društva, što važi i za Otesek za društvena i paušalna putovanja. Komercijalni rad bio je dakle sputavan, što je imalo svoje posledice i na formiranje dobitka koji nije bio onoliki koliki bi mogao da bude. Ugovor sa Ministarstvom saobraćaja o železničkoj reklami nije se pokazao dovoljno efikasnim, tako da ni ovaj Otesek nije dao naročito povoljnih rezultata. Od ukupnog bruto prihoda komercijalnih jedinica od 8,4 mil. din. najveći deo otpada na prihod bankarskog i deviznog oteka. Već smo prošle godine istakli vidno mesto Putnika u menjačko-bankarskom poslu, ukoliko je ovaj u vezi sa turističkim prometom. U 1935 god. društvo je pored tekućeg menjačko-bankarskog rada veoma uspešno kompenziralo potraživanja od svojih korespondenata u inostranstvu sa dugovanjima prema istim i drugim korespondentima. Tako je pomoću čehoslovačkih karata društvo naplatilo celo svoje potraživanje iz Mađarske, a na sličan način transferirana su potraživanja iz Bugarske i Rumunije. Iz sledećeg računa dobitka i gubitka najbolje se vidi postignuti uspeh celokupnog poslovanja društva:

Račun dobitka i gubitka				
Rashodi	1932	1933	1934	1935
	u hiljadama dinara			
Lični izdaci	910	1.081	1.285	1.603
Materijalni izdaci	127	443	484	550
Porezi i takse	96	160	574	422
Otpis inventara	45	118	775	17
Otpis dubioznih potraživanja	—	—	1.984	101
Izdaci za propagandu	1.122	2.206	2.736	4.081
Isplaćene provizije	—	—	4.304	4.253
Troškovi komerc. jed.	—	1.710	1.494	1.701
Dobitak	25	170	1.486	1.619
Prihodi				
Naplaćena provizija	1.588	1.453	5.901	5.772
Prihodi komerc. jed.	1.248	4.264	8.904	8.395
Razni prihodi	—	145	282	180
Prenos dobiti	—	25	34	—
Zbir prihoda ili rashoda	2.829	5.887	15.124	14.348

Najveća pozicija među prihodima za poslednje tri godine je prihod od komercijalnih jedinica, koji stalno raste, sa 1,2 mil. din. u 1932 god. na 4,2 mil. u 1933 god., 8,9 mil. u 1934 god. i 8,3 mil. u 1935 god. U 1932 god. provizije su još nadmašavale prihode komercijalnih jedinica za blizu 300 hilj. din.; u 1933 god., međutim, bankarsko poslovanje Putnika se proširuje i dostiže najvišu tačku u 1934 god. U 1935 god. bruto prihodi komercijalnih jedinica nešto su opali prema 1934 god. dok su troškovi porasli sa 1,5 mil. din. na 1,7 mil., tako da se je čisti prihod komercijalnih jedinica, koji se uglavnom sastoji iz prihoda bankarskog i deviznog oteka, smanjio sa 7,5 mil. din. u 1934 god. na 6,7 mil. u 1935 god. Posao sa registermarkama bila je glavna grana poslovanja Bankarskog i deviznog oteka u 1935 god. Iz opšteg interesa

treba želiti da se Društvu dodeli i kod obavljanja novog platnog prometa sa Nemačkom njoj pripadajuća uloga.

Naplaćena provizija od prodaje železničkih karata takođe je opala sa 5,9 mil. na 5,7 mil.; a isplaćena provizija smanjila se sa 4,3 mil. na 4,25 mil. Čisti prihod ove grane poslovanja nešto opada sa 1,6 mil. din. u 1934 god. na 1,5 miliona. Opšti troškovi su u 1935 god. prema prethodnoj u porastu i to: plate sa 1,3 mil. din. na 1,6 mil., a materijalni sa 484 hilj. na 550 hilj. U 1934 god. društvo je rigorozno raščistilo poziciju poverilaca otpisavši blizu 2 mil. din., tako da u sledećoj godini skoro i nisu bili potrebni otpisi. Inventar je 1934 godine u celosti otpisan; od predmeta novo nabavljenih u 1935, u vrednosti od 173 hilj. otpisano je 10%. Postignuti dobitak u 1935 god. od 1,6 mil. prelazi za 170 hilj. din. dobitak iz prethodne godine. Što je postignuto ovakav dobitak, ima se zahvaliti skoro isključivo opreznosti uprave u prošloj godini kada je visokim otpisima stvorena mogućnost da društvo bez balasta uđe u novu poslovnu godinu. Od dobitka prema pravilima povećavaju se u prvom redu fondovi; 50% dobitka (809 hilj.) ulazi za fond za propagandu i unapređenje turizma, 20% (323 hilj.) u potporni fond za osnivanje i pomaganje opštekorisnih turističkih društava, 96 hilj. u rezervni fond, a akcionarima se deli 5% dividende.

Putnik je po svojoj firmi akcionarsko društvo, čiji su akcionari uglavnom država i turističke organizacije sa opštekorisnim obeležjem. Prateći rad društva prema raspoloživim statističkim podacima mogli smo videti, da je njegov glavni cilj opštekorisne prirode.

Pošto na teritoriji Srbije zakonodavstvo predviđa samo poljoprivredne i zanatlijske zadruge i pošto udeli u kapitalu nisu ravnomeni, preostala je forma akcionarskog društva. U sledećem donosimo uporedni bilans za četiri poslednje godine:

Račun izravnjanja				
Aktiva	1932	1933	1934	1935
	u hiljadama dinara			
Gotovina	142	48	153	258
Novčani zavodi	2.304	589	794	558
Devize i valute	2.109	3.075	741	2.867
Zastupništva	—	—	2.324	2.124
Razni dužnici u zemlji	—	—	1.223	1.653
Generalna direkcija drž. žel.	—	—	—	1.682
Razni komitenti	—	—	—	10
Dužnici za prodate karte	8.278	13.454	—	—
Zastupništva u inostranstvu	—	—	9.550	3.297
Razni dužnici u inostr.	—	—	5.256	3.406
Komitenti u inostr.	18	61	8	53
Razni obrasci za prodaju	—	—	76	72
Materijal fotolaborat.	—	—	4	16
Nameštaj	743	576	1 din.	156
Hartije od vrednosti	—	720	567	464
Francuski kuponi	834	638	214	8
Dužnici kaucija	2.111	1.659	1.011	721
Uložne knjižice obav. štednje	—	—	520	615
Prenosni račun	89	1.054	186	61
Garancije i ostave	—	—	3.236	3.904
Zbir bilansa	16.410	20.345	25.868	21.922

Pasiva				
	1932	1933	1934	1935
Glavnica	600	600	600	600
Fondovi	2.033	2.633	2.769	7.211
Razni kom. za karte	12.472	16.317	—	—
Komitenti u zemlji	—	—	86	234
Generalna direkcija drž. želj.	—	—	7.712	—
Zastupništva u zemlji	—	—	74	119
Razni poverioci	—	—	5.339	3.196
Komitenti u inostr.	—	—	1.182	2.272
Zastupništva u inostr.	—	—	1.731	436
Poveroci kaucija	—	—	577	567
Imovina obavezne štednje	—	—	520	615

Prenosni račun	—	—	324	1.147
Garancije i ostave	—	—	3.236	3.904
Dobitak	—	170	1.486	1.619
Zbir bilansa	16.410	20.345	25.868	21.922

Kapital društva iznosi svega 600 hilj. din. što je vrlo malo u odnosu prema zbiru bilansa. Po tome se vidi da Putnik ne spada u red kapitalističkih preduzeća u pravom smislu reči, nego da ciljeve njegovog rada treba tražiti u drugim oblastima. U bilansu Putnika najvažniju ulogu igraju obracunski računi sa komitentima i zastupnicima koji se pojavljuju kao dužnici i kao poverioci. To je moguće samo zbog raznolikosti poslova, koje obavljaju Putnik i njegovi komitenti odnosno zastupnici i koji zahtevaju vođenje odvojenih računa. Po prirodi svojoj ti su računi izloženi čestim promena tako da je njihova visina u bilansu slučajna. Jednu poziciju ipak treba istaći, naime pretvaranje duga kod Generalne direkcije državnih železnica od 7,7 mil. din. u 1934 god. u potraživanje od 1,6 mil. Drugim rečima, železničke karte su unapred plaćene što zaista pretstavlja redak slučaj. Vlastita sredstva su u 1935 godini povećana za 4,5 mil. din., i to fondovi sa 2,7 mil. na 7,3 mil. Obavezna štednja, koja je u stvari penzioni fond društva, povećala se sa 520 hilj. u 1934 god. na 615 hilj. din. Srazmerno velike svote drži Putnik likvidne. Blagajna iznosi 258 hilj. din. prema 153 hilj., novčani zavodi 558 hilj. prema 794 hilj., a devize i valute 2,9 mil. prema 741 hilj. din. Dugovi su za 60% svoga iznosa pokriveni likvidnim sredstvima. Zbir bilansa se smanjio sa 25,8 mil. u 1934 god. na 21,9 mil. u 1935 god. Uzrok tome je smanjenje salda kod računa Generalne direkcije državnih železnica i zastupništava u inostranstvu. Ove okolnosti u vezi sa već pomenutim povećanjem sopstvenih sredstava čine Putnikov bilans u 1935 g. povoljnijim.

U upravnom odboru Putnika nalaze se sledeća g. g.: Dušan Miličević, predsednik; Milan Milić, potpredsednik; Dragoljub V. Blagojević, Jaša Grgašević, d-r Dušan Jeftanović, d-r Toma Milić, d-r Ivo Tartalja, d-r Fran Šter i d-r Milan Hristić. U nadzornom odboru su g. g.: ing. Stanoje St. Miličević, predsednik; d-r Vladimir Belajčić, Đura Ružić, Nikola Stanarević i Milan Jelinić.

SAVEZ NABAVLJAČKIH ZADRUGA DRŽAVNIH SLUŽBENIKA, BEOGRAD

Sa 1935 godinom Savez nabavljčkih zadruga državnih službenika u Beogradu navršio je petnaestogodišnjicu svoga rada. Za ovih 15 godina iz srazmerno dosta skromnih početaka stvorena je organizacija koja danas obuhvata veliki sektor našeg združnog života. Počelo se sa nabavljčkim zadrugama, ali je Savez postepeno uzimao i druge poslove u svoje ruke. Danas su u Savezu učlanjene nabavljčke, kreditne, stanbene i proizvođačke zadruge. Njihov broj povećan je u 1935 godini sa 206 na 231. Krajem 1935 po vrstama bilo ih je 97 nabavljčkih (prema 92 u 1934 god.), 119 kreditnih (97), 10 stanbenih (12) i 5 proizvođačkih (5). Savez ima svoje robno odelenje, svoje mlinove, konačišta, restoran, bavi se životnim osiguranjem itd. Vidimo, dakle, da je njegova organizacija mnogo šira, nego što to pokazuje njegov naziv.

Broj zadrugara je u naglom porastu, naročito od početka 1929, kada su sve Savezove zadruge imale samo 36.500 zadrugara. Krajem 1935 članova ima 128.435 sa 301.063 udela. U 1935 broj zadrugara se povećao za 11.540, a broj upisanih udela za 31.626. Obrtni kapital Savezovih zadruga iznosi već preko 235 miliona i veći je nego prethodne godine za 23,3 miliona ili za 11%.

Kao što se vidi iz sledeće tablice, u kojoj smo uporedili glavne bilansne pozicije za četiri poslednje godine, Savez ima to ogromno preimuštvo da radi skoro isključivo sopstvenim sredstvima, jer ova iznose 138 miliona, a poverioci samo 5,27 miliona dinara.

Račun izravnjanja

Aktiva	1932	1933	1934	1935
u hiljadama dinara				
Blagajna	239	112	102	71
Tekući računi:				
novčani zavodi	5.029	3.378	3.660	848
zadruge	78.213	68.630	77.020	83.738
razni dužnici	13	14.428	12.785	12.247
Hartije od vrednosti	3.862	3.813	3.942	4.463
Roba	3.409	2.038	2.467	5.450
Nepokretnosti	21.505	31.360	31.976	34.483
Nameštaj i pribor	473	485	736	1.197
Inventar mlinova	257	370	342	374
Razna aktiva	285	260	703	256
Prenosni računi	—	—	175	148
Kurs razl. drž. hartija	1.973	1.000	—	—
Pasiva				
Članski udeli zadrugara	522	597	689	753
Glavnica	116.794	120.051	129.126	133.372
Fondovi	629	1.119	1.503	2.153
Fond za sumnjiva potraž.	341	—	—	—
Razni poverioci	143	1.860	925	5.276
Poslovni višak	2.020	1.508	1.668	1.723
Zbir bilansa	120.449	125.497	133.911	143.277
Ostave	—	—	99.343	109.848
Depon. hart. od vrednosti	—	—	11.343	12.326

Račun gubitka i dobitka

Rashodi	1932	1933	1934	1935
Režijski troškovi	2.923	3.909	2.672	3.103
Troškovi mlinova	1.739	2.033	1.796	2.378
Revizija i propaganda	399	442	—	—
Troškovi i otpisi domova	—	—	924	1.080
Zadr. osigur. i otpisi	—	—	—	124
Konačišta, menze i dr.	863	945	553	2.310
Dobit	2.020	1.508	1.667	1.723
Prihodi				
Kamate	3.405	3.461	3.589	3.810
Nepokretnosti	1.338	1.450	1.416	1.493
Prihodi na robi	2.673	2.501	2.330	59
Prihodi mlinova	—	—	—	2.834
Prihodi preduzeća	—	—	1.850	2.335
Združno osiguranje	—	—	—	8
Razni prihodi	529	1.154	235	178
Zbir prihoda ili rashoda	7.945	8.839	9.420	10.718

Zbir bilansa stalno raste, sa 120,45 miliona krajem 1932 god. na 143,27 miliona u 1935. Interesantno je da su članski udeli zadrugara sa 753 hiljada dinara neznatni. Savez još nema ni uloga svojih zadruga. Naprotiv, kao što ćemo to videti prilikom analize aktive, on finansira svoje zadruge. Međutim, Savezu je osiguran vlasiti kapital sa druge strane. Država je želela da obezbedi Savezu zadruge njenih činovnika velika sredstva, da bi mu na taj način omogućila uspešan rad — i to ne u vidu pozajmica, nego u vidu glavnice koja je imala da ostane Savezu. Ima nekoliko izvora za obrazovanje glavnice. Već u 1922 god. državna blagajna je odbijala od prinadležnosti činovnika izvesan procenat u korist Saveza, što se praktikovalo svega dva meseca. Drugi izvor je bio obustava 1% koji se zadržavao od svih državnih liferacija u korist Saveza kroz 5 godina. Treći izvor glavnice dolazi od obustave činovnicima od njihovih prinadležnosti kroz 36 meseci (od 1 jula 1928 do 30 juna 1931), po 10 odnosno 5 dinara mesečno. Od toga vremena vrši se naplata samo od onih, koji su naknadno ušli u državnu ili banovinsku službu. U izveštaju su označene odvojeno pojedine pozicije, koje su se ovako kretale (u hiljadama dinara):

	1933	1934	1935
Glavnica po čl. 70/2 zakona	67	67	67
Glavnica po čl. 70/3 zakona	73.991	75.112	76.400
Glavnica po čl. 70/4 zakona	45.993	53.947	56.905
Ukupna glavnica:	120.051	129.126	133.372
Članski udeli zadrugara	597	689	753
Razni fondovi	1.119	1.503	2.153

Ukupna sopstvena sredstva: 121.767 131.318 136.278

Među fondovima je najveći penzioni fond osoblja Saveza koji je bio 1,43 miliona prema 1,03 krajem 1934. Svi ostali fondovi Saveza iznose 724 hiljade dinara.

Razni poverioci su porasli sa 925 hiljada u 1934 na 5,27 miliona u 1935 god. Glavni poverilac je Poštanska štedionica (3,72 miliona), od koje su povučeni razni sezonski krediti po 7% zajmu od 4 miliona; zatim dolazi Državna fabrika šećera za isporučeni šećer zadrugama (419 hilj.); ostatak otpada na razne liferante Saveza i njegovih zadruga.

U aktivi vidimo najpre neznatno smanjenje blagajne, sa 102 na 71 hiljadu. Potraživanja Saveza kod novčanih zaveda iznosi 848 hiljada u 1935 prema 3,66 miliona u 1934 godini. Potraživanja kod zadruga povećala su se sa 77,0 miliona u 1934 na 83,7 miliona u 1935. Ovo je izazvano osnivanjem novih zadruga i povećanjem kredita starim zadrugama, s obzirom na porast njihovih članova i povećanje poslova. Od potraživanja kod zadruga otpada 53,57 miliona na nabavljачке (u 1934 godini 48,95 miliona), 27,18 miliona na kreditne (25,01 miliona u 1934), 2,96 miliona na stanbene i 31 hiljada na proizvođačke zadruge.

Razni dužnici su pali sa 12,78 miliona u 1934 na 12,24 miliona dinara u 1935. Hartije od vrednosti iznose 4,46 mil. prema 3,94 miliona u prethodnoj godini. Porast je izazvan prvenstveno dobitkom na kursnoj razlici. Najveću vrednost predstavljaju akcije Privilegovane agrarne banke (1,35 miliona), zatim 7% Stabilizacioni zajam (1,13 miliona), Ratna šteta (1,07 miliona) i najzad 7% Investicioni zajam (907 hiljada) i akcije Prizada (10 hiljada).

Zaliha robe povećala se sa 2,46 miliona u 1934 na 5,45 miliona u 1935 god. Najveći deo robe sačinjava žito i brašno u Savezovim mlinovima (4,84 miliona), a samo 611 hiljada dinara otpada na kolonijalnu i drugu robu u magazinima.

Nepokretnosti su, uprkos otpisima, povećane za 2,5 miliona, sa 31,97 na 34,48 miliona dinara. Vrednost nepokretnosti je stvarno povećana za 3,19 miliona, i to najviše za gradnje doma u Sarajevu (3,15 miliona). Otpis nepokretnosti iznosi 682 hiljade. Savez ima dve palate u Beogradu (u Poenkareovoj i Dečanskoj ulici) u ukupnoj vrednosti od 22 miliona, po jednu u Sarajevu, Šibeniku i na Cetinju, jednu kuću u Kumanovu, zemljište u Kneževcu kod Beograda i mlinove u Adi i Molu. Nijedna od Savezovih nepokretnosti nije opterećena nikakvim dugom.

Ukupni prihodi Saveza su poslednjih godina u stalnom porastu, što ukazuje na vrlo povoljan razvoj poslovanja. U 1935 oni iznose 10,72 miliona prema 9,42 miliona u 1934 god. Prihodi od poslovanja Saveza iznose 7,88 miliona ili za 902 hiljade više nego u 1934, a oni od poslovanja mlinova 2,83 miliona ili za 395 hiljada više. U 1935 su porasle skoro sve vrste Savezovih prihoda, a relativno najjače prihodi od združnih preduzeća. Pojedina preduzeća dala su sledeće prihode: restoran 1,53 miliona (u 1934 god. 1,29 miliona), konačišta 762 hiljade i parna perionica 45 hiljada. Prihodi na kamatama su porasli sa 3,59 na 3,81 miliona.

Porasli su i ukupni rashodi za 1,24 miliona, sa 7,75 na 8,99 miliona dinara. Povećanje rashoda nastalo je od znatnog povećanja poslova, a izazvano je najvećim delom bruto-rashodima doma i konačišta u Dečanskoj ulici, zatim rashodima novoosnovanog konačišta u Sarajevskoj ulici i parne

perionice, i najzad rashodima doma u Sarajevu, povećanjem rada menze, uvođenjem odeljenja za združno osiguranje, pokretanjem lista »Združna zastava« itd.

Čista dobit iznosi 1 milion 723 hiljade prema 1,67 milion u 1934. Ona je ovako podeljena: ristorno zadrugama na povučeno brašno 298 hiljada, rezervi za sumnjiva potraživanja 1 milion, penzionom fondu 222 hiljade i ostalim Savezovim fondovima 202 hiljade dinara.

U upravnom odboru nalaze se gospoda: Miloš Stibler, predsednik; Jovan Bakić, potpredsednik; Marin Katunarić, Aleksije Đurđić, d-r Ivan Kavčić, Aleksandar Šondić, d-r Mladen Josipović, Ivan Deržić, Mirko Vuletić, Milan Ikonić, Jerko Baljkas, ing. Jovan Kraljević, ing. Dragutin Zahradnik, Stjepan Lozić, Đorđe Drenovac, Mustafa Alikalfić, Franjo Hrnkaš, Derviš Dedić. U nadzornom odboru su g. g.: Dimitrije Petrović, Vasilije Bojić, Milan Žica, d-r David Karlović, d-r Adolf Pečovnik, Rada M. Janković, Drago Grgurić i Marko Popović. Upravnik je g. Branislav Trajković, inž.

НОВОСАДСКА ФАБРИКА КАБЕЛА Д. Д., НОВИ САД

У Југославији имамо две фабрике кабела, једну у Новом Саду, а другу у Загребу. Благодарећи томе у овој важној привредној грани могли бисмо да будемо потпуно независни од иностранства, јер су наше домаће фабрике у стању да подмире све наше потребе. Још морамо увозити једино сировине. Наиме, бакар, олово, гуму итд. При бољој организацији наше индустријске производње бакар и олово не бисмо морали ни увозити, јер имамо односних руда у довољним количинама.

Иначе, Новосадска фабрика кабела је релативно доста младо предузеће, јер у свом садашњем обиму постоји тек неколико година. Уређај фабрике је довршен 1932 године. Подигнуте су нове зграде, набављене су модерне машине и учињене све потребне инвестиције, тако да се производи новосадске фабрике по квалитету могу да мере са одговарајућим производима најмодернијих страних фабрика. Фабрика врши извлачење и изоловање жица, гајтана и жичаних ужета, врши кабловање голих бакарних, челичних и осталих жица, а у погледу производње голе бакарне и бронзане жице она је једини произвођач у нашој земљи. Поред тога, она добавља и све специјалне производе концерна Felten и Guilleaume, из Келна на Рајни, који се због слабије тражње још не израђују код нас.

Због опште стагнације у пословима, последњих година није се могао у довољној мери искоришћавати ни производни капацитет Новосадске фабрике кабела. Запослење фабрике у 1935 било је нешто јаче, иако је промет са жичним ужетима и тракама за изоловање осетно назадовао. У 1935 је и чиста доbit знатно већа него у току неколико ранијих година. Међутим, ипак се није могао постићи резултат који би одговарао повећаном промету, из више разлога. Пре свега, у 1935, а нарочито у другој половини те године, знатно су порасле цене сировина које фабрика прерађује. Цене готових производа нису могле да се повисе у истој мери. Шта више, фабрика је морала и да снизи своје цене, јер се јако осећао утицај немачке демпинг-конкуренције. Ако се ситуација не промени, цене појединим производима и даље ће падати. То ће нашу домаћу индустрију кабела довести у необично тежак положај, ако наша влада не пружи одговарајућу заштиту потребним мерама и новим преговорима са Немачком.

Биланси Новосадске фабрике кабела за 4 последње године пружају следећу слику:

Рачун изравњања

Активa	1932	1933	1934	1935
	у хиљадама динара			
Земљиште са градњом	6.474	6.647	6.721	6.726
Кућа са земљиштем	215	215	215	215
Машине, алат и прибор	6.935	7.029	7.072	7.128
Намештај	27	23	18	14
Готовина	6	7	24	11
Сировина и роба	2.622	3.674	3.712	3.012
Дужници	2.233	5.169	5.160	7.553
Менице	365	—	34	—
Хартије од вредности	—	—	34	34
Пасивa				
Главница	3.000	3.000	3.000	3.000
Општи резервни фонд	44	44	44	146
Аморт. фонд фабр. зграде	575	898	1.231	1.432
Аморт. фонд машина	1.619	2.313	3.016	3.981
Аморт. фонд куће за стан.	20	26	31	37
Повериоци	13.590	16.440	15.524	15.929
Добит	28	43	109	167
Збир биланса	18.877	22.764	22.955	24.693

Рачун губитка и добитка

Расходи				
Трошкови	1.148	1.227	1.264	1.187
Порези	242	481	477	655
Камата	510	481	942	400
Отписи — амортиз.	584	1.027	1.045	1.177
Дубиозна потраживања	—	—	—	25
Добит	28	43	109	167
Приходи				
Бруто добит	2.473	3.662	3.794	3.611
Пренос из ран. година	39	28	43	—
Збир прихода или расхода	2.512	3.691	3.838	3.611

Збир биланса у 1935 је за 1,74 милиона већи него у претходној години и износи 24,69 милиона динара. У пасиви биланса ово је повећање изазвано порастом фондова, у првом реду амортизационих, као и поверилаца. Главница је остала непромењена са 3 милиона динара, а фондови, заједно са амортизационим фондовима, износе 5,59 милиона према 4,32 милиона у 1934 години. Резервни фонд износи 146 хиљада, а амортизациони фондови 5,45 милиона, и то амортизациони фонд машина 3,98 милиона, а онај непокретности 1,47 милиона динара. Амортизациони фондови показују стално релативно јак пораст. То је и потребно, јер се инвестиције, а нарочито алат и машине, у овој грани производње брзо троше.

Повериоци достижу крајем 1935 године 15,93 милиона и већи су за 400 хиљада него у 1934 години. Међутим, у односу на 1933 повериоци су прошле године били за око 500 хиљада мањи. Већи део туђих средстава није краткорочан, због чега се може без ризика употребити и за дугорочне инвестиције.

Код инвестиција у активи промене према претходној години су незнатне. Једино код машина имамо мали пораст од 56 хиљада динара. Крајем 1935 инвестиције су билансирале са 14,08 милиона према 14,02 милиона у 1934 и 13,65 милиона у 1932 год. Према 1930 години оне су се повећале за преко 7 милиона, што је веома много и што доказује да је фабрика не само снабдевана модерним машинама, него и способна да одговори великим поручбинама. Машине које су у активи исказане са 7,13 милиона већ су амортизоване образовањем одговарајућег фонда у пасиви са 3,98 милиона, односно са 56%. Вредност зграда и земљишта износи 6,94 милиона. На супрот томе амортизациони фонд зграда у пасиви износи 1,47 милиона. То значи да су и зграде већ амортизоване са 21%.

У активи имамо још две интересантне позиције: дужнике и залиху сировина и робе. Дужници су прошле

године порасли за 2,4 милиона, са 5,16 на 7,55 милиона динара, а залихе робе и сировина је смањена са 3,71 на 3,01 милиона. Промена код ових двеју позиција показује да је пословање у 1935 било знатно живље него у току неколико ранијих година.

Збир прихода у 1935 био је ипак за 227 хиљ. мањи него у 1934 години. Као што је већ споменуто, то је последица пораста цена сировина и спуштања цена готовим производима. Интересантно је смањење расхода на каматама, иако су повериоци већи. Управа напомиње у свом извештају, да су главни повериоци снизили камате за њихова робна потраживања на половину. Код трошкова је такође постигнута извесна уштеда, иако је промет био јачи него претходне године. Иначе, расходи на име пореза су знатно порасли. У 1935 они су били 655 хиљада према 477 хиљада у 1934. Амортизација износи 1,17 милиона према 1,04 милион у претходној години.

Чиста добит у 1934 била је 66 хиљада; у 1935 она износи 167 хиљада. То значи да је за 101 хиљаду већа, али се ипак не може означити као потпуно задовољавајућа, с обзиром на то што главница износи 3 милиона, а укупна сопствена средства фабрике 8,76 милиона динара. Од чисте добити дотирано је резервном фонду 150 хиљ., а остатак од 17 хиљ. исплаћен је управи као тантијема.

„МОНТАНИКА“ Д. Д. У ЗАГРЕБУ

Најважнија муштерија наших рудника угља су Државне железнице. Пословни успех или неуспех наших приватних рудника у многоме зависи од обима њених набавака, начина плаћања и осталих услова. Годишњи извештај „Монтаника“ а. д. врло је поучан у том погледу. Државне железнице снизиле су цене праном угљу у буџетској 1935/36 год. за 3,6%, са 227,71 дин. на 219,80 дин., а непраном угљу са 200,67 на 193,70 дин., док су порасле цене скоро свих сировина.

Државне железнице доследно настављају, своју већ годинама вођену политику обарања цена, без обзира на рентабилитет наших рудника. У претходној години, као што видимо из прошлогодишње анализе „Монтаника“ д. д., Државне железнице правдале су тадање снижење цене угља смањењем тарифе. Било би доследно да се овогодишње повишење тарифе искористи за повећање цена угља. То би била прека потреба да би се консолидовале прилике наших рудника угља, који су један од важних извора народног благостања. Други узрок тешкоћа је неуредно плаћање преузетог угља са стране Државних железница. Изгледа, а напоменуто је и у извештају, да су се прилике побољшале у том погледу. Али због ранијих заостатака доспелих плаћања нагомилали су се дугови, чија камата неповољно утиче на пословни резултат наших угљених рудника, што се може видети и из закључних рачуна „Монтаника“ д. д.

Рачун изравњања

Активa	1933	1934	1935
	у хиљадама динара		
Благајна	305	252	292
Дужници	6.099	4.082	3.306
Хартије од вредности	7	9	46
Рудна поља	1.250	1.250	1.250
Жичана жељезница, машине, алат и инвентар	8.629	10.825	11.393
Губитак	310	827	1.077
Пасивa			
Главница	2.000	2.000	2.000
Резервни фонд	41	41	41
Фонд амортизације	3.797	5.162	5.167
Повериоци	4.456	4.657	7.214
Банке	4.234	3.840	2.356

Акцепти	2.075	1.000	500
Преносни рачуни	—	—	86
Збир биланса	16.601	16.705	17.365

Збир биланса је у 1935 г. порастао за 680 хиљ. на 17,36 мил. дин. Сопствена средства остала су иста и то 2 мил. главница и 41 хиљ. дин. резервни фонд. Пораст збира биланса скоро у целости отпада на повећање туђих средстава са 9,5 мил. на 10 мил. дин. Оне се састоје из поверилаца по текућим рачунима 7,2 мил. према 4,6 мил. у претходној години, дуговање банкама 2,85 мил. према 3,8 мил. и 500 хиљ. меничних акцепта према 1 мил. дин. Банке и менични акцепти се смањују, док остали повериоци снажно расту. Промена у саставу позиције повериоца дозвољава закључак да је управа извршила свесно померање од банкарских и меничних кредита ка робним. Друга ставка која је допринела повећању збира биланса у ствари је прелазне природе и сачињава већ доспеле а још неисплаћене обавезе од 86 хиљ. дин. Фонд амортизације се повећао свега за 5 хиљ. дин. Његова висина одговара близу 50% инвестиција, што је с обзиром на сталне текуће обнове примерно.

Инвестиције укључиво жичане железнице стално расту, и то са 8,6 мил. у 1933 г. на 10,8 мил. и 11,4 мил. у двама наредним годинама. Рудна поља исказана су у непромењеној вредности од 125 мил. дин. Врло повољно обележје даје билансу опадање дужника са 6 мил. у 1933 год. на 4 мил. у 1934 год. и 3,3 мил. у 1935 год. Али упркос томе сразмерно је још велика свота којом рудник мора да финансира своје муштерије. Благајна нешто надмашује прошлогодишњу своту и износи 292 хиљ. дин. према 252 хиљ. Хартије од вредности порасле су са 9 хиљ. на 46 хиљ. дин.

Угљени рудник „Монтаника“ — Мајевица код Симинхана, који је у пролеће 1934 год. снабдевен уређајем за прање и сепарацију, даје један од најбољих угаља у држави. Неоспорно је да ће и наша приватна индустрија радо куповати мајевички угаљ, који досада није био уведен, пошто је друштво првенствено снабдевало државне жељезнице. Већ у прошлој години уложено је много напора за придобијања приватних порудбина, што ће се појачати убудуће. „Монтаника“ је у 1935 год. приватницима продала 9 хиљ. тона (око једне шестине своје производње). Продаја уља дала је бруто 12,2 мил. дин. Томе на супрот производни трошкови износили су 8,6 мил. дин., управни трошкови 2,5 мил., камате 817 хиљ. и порез 512 хиљ. дин. Губитак у 1935 години био је 251 хиљ. дин. који ће се заједно са оним из претходне године од 826 хиљ. дин., у укупном износу од 1,077 хиљ. дин., пренети у идућу годину и амортизовати из идућих добитака. Ако се прилике само иоле поправе да државне железнице покажу више разумевања за тежак положај лифераната, „Монтаника“ ће врло брзо ликвидирати губитак.

У управном одбору су г. г. д-р Владимир Турковић, А. Галзигна, д-р Ј. Томљеновић и Велимир Вулегић. Чланови надзорног одбора су г. г.: д-р Баљић и В. Бадалић.

DUNAVSKA BANKA, BEOGRAD

У ред завода који су једва тангирани још увек постојећом кризом, припада и Дунавска банка у Београду. Пословни извештај наглашава да се завод и у прошлој години ограничио на послове са досадашњим комитентима и да се није упуштао у нове веће послове. Као и досада банка се у прошлој години старала да одржи свој ликвидитет и да стави улагаћима сваки тражени износ на расположење. Биланси и рачуни добитка и губитка, за последње четри године, дају следећу слику:

Активна	1932	1933	1934	1935
	у hiljadama dinara			
Gotovina	4.160	5.293	4.929	10.906
Menice	5.109	4.578	3.945	3.887

Dužnici	77.697	90.847	67.061	71.274
Nepokretnosti	444	568	618	1.252
Hartije od vrednosti	12.352	11.564	10.890	9.636
Inventar	119	109	98	88
Kaucije, ostave i garanc.	76.568	88.290	67.168	46.885
Pasiva				
Glavnica	20.000	20.000	20.000	20.000
Rezervni fond	4.661	7.787	8.779	12.779
Fond za kursnu razliku po obavezama	—	—	1.300	1.499
Poverioci	25.337	31.600	19.620	45.569
Ulozi	47.334	51.864	35.863	18.740
Prenosna kamata	55	39	14	29
Nepodignuta dividenda	10	1	5	9
Kaucije, ostave i garanc.	76.568	88.290	67.168	46.885
Tantijema	175	208	343	343
Dividenda	1.600	1.400	1.500	1.600
Prenos dobiti	711	82	117	474
Zbir bilansa	176.450	201.271	154.721	143.929

Račun dobitka i gubitka

Rashodi	1932	1933	1934	1935
	у hiljadama dinara			
Kamate	4.262	5.097	1.664	867
Troškovi	2.131	2.181	2.493	1.807
Otpisi	3.931	2.531	234	10
Prenos za fond za kursne razlike	—	—	—	199
Čista dobit	3.427	3.371	4.037	5.690
Prihodi				
Prenos dobitka	281	711	82	117
Kamate i provizije	13.305	12.272	8.182	7.703
Prihod hart. od vred.	22	10	36	22
Prihod od nepokretnosti	143	186	129	115
Naplaćena otp. potraž.	—	—	—	473
Kursna razlika	—	—	—	141
Zbir prihoda ili rashoda	13.751	13.181	8.428	8.571

Iz ovih cifara može se razabrati da se je obim bančnih poslova od početka krize stalno smanjivao, iako ovo smanjenje u poslednjoj godini nije baš osetljivo. Ulozi na štednju smanjili su se u prošloj godini za oko 17,000.000 dinara, a međutim povećao se račun poverilaca na tek. računima za oko 21,000.000 dinara. Račun nekretnina povećao se u 1935 god. za 633.302.50 na 1,251.603.50 dinara, što, valjda, dolazi od toga što je banka bila primorana da preuzme putem sudske dražbe nekoliko nekretnina svojih dužnika.

Interesantno je navesti iz bančnog poslovnog izveštaja jednu okolnost na koju se sve češće žale naše banke. Poreska vlast nije priznala kao odbitnu stavku iznos od 604.026.— dinara koja je bila, prema zaključku glavne skupštine iz godine 1934, otpisana kao sumnjivo potraživanje. Radi toga taj se iznos uneo u bilans za prošlu godinu opet kao potraživanje među aktivu, te se isti iznos kao već oporezovan dodao opštem rezervnom fondu. Poreska vlast traži da se donese za svako sumnjivo potraživanje dokaz da je bilo utuženo i da je ovrha ostala bez uspeha. Takav dokaz ne može se uvek doneti, jer se dešava da se sumnjiva potraživanja kao neuteriva i ne utuže.

Uvažujući ovo stanovište poreskih vlasti, banka je već u prošloj godini ustanovila specijalan rezervni fond za sumnjiva potraživanja u износу од 1,000.000.— dinara koja se svota dotacijom istog износа из чисте добити последње године повећала на 2,000.000 dinara, што је знак велике опрезности банчине управе. Исто тако може се опрезност банчиног водства разабрати и из тога што је био и у прошлој години наплаћен већи износ отписаних потraživanja.

Banka je u prošloj godini svojim deoničarima za 1935 god. dodelila dividendu od 8%.